YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

29 päivänä marraskuuta 2001 *

Asiassa C-221/99,

jonka Giudice di pace di Genova (Italia) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Giuseppe Conte

vastaan

Stefania Rossi

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan (joista on tullut EY 10 ja EY 81 artikla) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: neljännen jaoston puheenjohtaja S. von Bahr, joka hoitaa viidennen jaoston puheenjohtajan tehtäviä, sekä tuomarit D. A. O. Edward, A. La Pergola, M. Wathelet (esittelevä tuomari) ja C. W. A. Timmermans,

julkisasiamies: P. Léger,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Conte, edustajinaan avvocato B. Della Barile ja avvocato S. Cavanna,

— Italian hallitus, asiamiehenään U. Leanza, avustajanaan avvocato L. Daniele,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään L. Pignataro,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Conten, edustajanaan S. Cavanna, Italian hallituksen, edustajanaan avvocato dello Stato G. Aiello, ja komission, edustajanaan L. Pignataro, 11.1.2001 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.7.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Giudice di pace di Genova on esittänyt 6.5.1999 tekemällään välipäätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 9.6.1999, EY 234 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan (joista on tullut EY 10 ja EY 81 artikla) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty Conten ja arkkitehti Rossin välisessä riita-asiassa, jossa on kyse viimeksi mainitun laskuttaman palkkion maksamisesta.

Sovellettavat oikeussäännöt

3 Italian lainsäädännössä säädetään tariffeista, joissa vahvistetaan insinöörien ja arkkitehtien suorittamista palveluista perittävät vähimmäispalkkiot.

4 Nämä palkkiotariffit ilmenivät aiemmin suoraan laista. Insinöörien ja arkkitehtien palkkiotariffin hyväksymisestä 2.3.1949 annetun lain nro 143 (*Gazzetta ufficiale della Repubblica italiana,* jäljempänä GURI, nro 90, 19.4.1949, s. 3; jäljempänä laki nro 143/49) liitteenä olevan palkkiotariffin 2 §:ssä säädettiin nimittäin neljän tyyppisistä palkkioista, jotka määräytyivät a) suhteellisesti, toi-

sin sanoen suhteessa suoritetun työn arvoon, b) määrän perusteella, toisin sanoen suhteessa mittayksikön arvoon, c) työhön käytetyn ajan perusteella, ja d) harkinnanvaraisesti, toisin sanoen palkkion määrä jätettiin ammatinharjoittajan harkintaan.

5 Lakiin nro 143/49 liitetyn palkkiotariffin 5 §:ssä, joka on erityisen merkityksellinen pääasiassa, luetellaan ne palvelut, joista perittävät palkkiot ammatinharjoittaja voi määrätä harkintansa mukaan.

6 Sittemmin 4.3.1958 annetussa laissa nro 143 (GURI nro 65, 15.3.1958, s. 1101) on säädetty, että insinöörien ja arkkitehtien palkkioita ja korvauksia koskevat tariffit sekä kulukorvausten maksuperusteet vahvistettaisiin päätöksellä, jonka oikeusministeri tekee insinööriliiton ja arkkitehtiliiton kansallisten liittovaltuustojen esityksestä, neuvoteltuaan yleisten töiden ministerin kanssa. Tämän uuden menettelyn mukaisesti vahvistettuja palkkiotariffeja ei kuitenkaan sovelleta lain nro 143/49 liitteenä olevan palkkiotariffin 5 §:ssä tarkoitettuihin palveluihin. Arkkitehdit voivat siis edelleen määrätä näistä palveluista suoritettavat palkkiot harkinnanvaraisesti.

7 Kiellosta poiketa insinöörien ja arkkitehtien palkkiotariffin mukaisista vähimmäispalkkioista 5.5.1976 annetun lain nro 340 (GURI nro 144, 3.6.1976, s. 4253) ainoassa pykälässä säädetään, että tariffin mukaiset vähimmäispalkkiot ovat sitovia kuitenkin siten, ettei kyseistä tariffia sovelleta ammatinharjoittajien harkinnassa oleviin palkkioihin.

8 Lain nro 143/49 liitteenä olevaa palkkiotariffia on muutettu useaan otteeseen päätöksillä, jotka oikeusministeri on tehnyt neuvoteltuaan yleisten töiden ministerin kanssa.

9 Arkkitehtiliiton kansallisen liittovaltuuston osalta 24.6.1923 annetun lain nro 1395 (GURI nro 157, 5.7.1923, s. 5193) 5 §:ssä säädetään, että ammattiliiton paikallisosastoon kuuluvien arkkitehtien on valittava oma valtuusto. Sen tehtävänä on muun muassa antaa pyynnöstä lausuntoja ammatinharjoittajia koskevissa riita-asioissa ja palkkioita ja kuluja koskevissa asioissa.

10 Pääasiassa on syytä ottaa huomioon myös Italian siviiliprosessilain (jäljempänä SPL) säännökset, erityisesti sen 633 § ja sitä seuraavat pykälät, jotka koskevat procedimento d'ingiunzione -nimistä menettelyä (summaarinen velkomusprosessi, jossa voidaan antaa maksamismääräys). Tämän summaarisen menettelyn päätteeksi velkoja voi saada vastapuolta koskevan täytäntöönpanokelpoisen määräyksen, vaikka hakemusta ei alun perin ole annettu tälle tiedoksi.

11 SPL:n 641 §:n mukaan velkoja voi asiakirjanäyttöön tukeutuen vaatia, että toimivaltainen tuomioistuin antaa määräyksen, jossa velallista kehotetaan maksamaan vaadittu summa tai luovuttamaan tavarat lähtökohtaisesti 40 päivän pituisen määräajan kuluessa.

12 Jos velkomuksen kohteena ovat vapaiden ammattien harjoittajien perimät palkkiot, kulut tai maksut, maksamismääräyshakemukseen on liitettävä hakijan palkkiolasku. SPL:n 636 §:n mukaan tämän laskun on oltava viimeksi mainitun allekirjoittama, ja siitä on esitettävä toimivaltaisen ammattiliiton lausunto. Tämä lausunto ei ole tarpeen, jos laskutettujen kulujen ja palkkioiden määrä määräytyy sitovien palkkiotariffien mukaan.

13 SPL:n 636 §:ssä ja lain nro 1395 5 §:ssä ei täsmennetä niitä perusteita tai tietoja, jotka kyseisen ammattiliiton on otettava huomioon lausuntoa antaessaan.

14 SPL:n 636 §:n 3 momentista ilmenee, että jos tuomioistuin ei näytön riittämättömyyden vuoksi SPL:n 640 §:n nojalla hylkää hakemusta, sen on noudatettava ammattiliiton lausuntoa vaadittujen summien osalta ja se voi korjata vain ilmeiset virheet.

15 Jäljennökset määräyksestä ja hakemuksesta on SPL:n 643 §:n 2 momentin mukaan annettava tiedoksi vastapuolelle. Tämän säännöksen 3 momentin mukaan näiden molempien tiedoksiantojen tapahduttua asia tulee varsinaisesti vireille tuomioistuimessa. Kun molemmat tiedoksiannot ovat tapahtuneet, vastapuoli voi riitauttaa määräyksen antamisen siinä määräajassa, joka hänelle on SPL:n 641 §:n mukaisesti asetettu velvollisuuden vapaaehtoista täyttämistä varten. SPL:n 645 §:stä ilmenee, että jos vastapuoli riitauttaa määräyksen antamisen tässä määräajassa, asia käsitellään tavanomaisessa kontradiktorisessa siviiliprosessissa. Päinvastaisessa tapauksessa tuomioistuimen on velkojan vaatimuksesta julistettava maksamismääräys täytäntöönpanokelpoiseksi.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

16 Giudice di pace di Genova antoi 30.10.1998 maksamismääräyksen, jonka mukaan Conten oli maksettava 2 550 000 Italian liiran (ITL) suuruinen summa arkkitehti Rossille. Rossi oli saattanut asian kyseisen tuomioistuimen käsiteltäväksi siitä syystä, että hän oli suorittanut Contelle arkkitehtipalveluja ja laskuttanut tältä lain nro 143/49 liitteenä olevan palkkiotariffin 5 §:n mukaiset palkkiot, mutta Conte ei ollut niitä maksanut. Rossi oli liittänyt hakemukseensa palkkiolaskun ja arkkitehtiliiton Genovan paikallisosaston antaman lausunnon, jossa määrä vahvistettiin.

17 Conte teki 18.12.1998 tiedoksiannetun hakemuksen, jossa hän vastusti maksamismääräystä kiistäen Rossin hakemuksen perustan ja jossa hän väitti lähtökohtaisesti, että määräys oli mitätön. Conten mukaan arkkitehtiliiton

paikallisosaston vahvistamistoimenpide, joka oli SPL:n 636 §:n mukaisesti liitetty hakemukseen, jolla maksamismääräystä vaadittiin, on perustamissopimuksen 85 artiklan vastainen "yritysten yhteenliittymän" päätös.

18 Koska Giudice di pace di Genova katsoi, että asian ratkaiseminen edellyttää perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan tulkintaa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Voidaanko komission päätöksissä ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä esiintyvällä käsitteellä 'yritys' tarkoittaa arkkitehteja, ja jos vastaus tähän on myöntävä, voidaanko arkkitehtien ammattiliiton paikallisosastoja pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina 'yritysten yhteenliittyminä'?

2) Voidaanko EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan kanssa yhteensopivana pitää kansallista lainsäädäntöä, jolla vahvistetaan insinööri- ja arkkitehtiliittojen kansallisten liittovaltuustojen laatima ja vahvistama palkkiotariffi, jos

a) asianomaisten liittojen kansallisten liittovaltuustojen itsenäisen tahdonilmaisun konkreettinen sisältö on vahvistettu valtion viranomaisen toteuttamalla lainsäädäntötoimella; tai

b) valtion viranomaisen toteuttamalla lainsäädäntötoimella on vahvistettu, että asianomaisten ammattiliittojen jäsenillä on kullakin oikeus määrätä palkkiotariffinsa oman harkintansa mukaan myös heille uskottujen tehtävien suorittamisen jälkeen; tai

c) valtion viranomaisen toteuttamassa lainsäädäntötoimessa ei säädetä yleiseen etuun nojautuvasta perusteesta eikä sellaisista vähimmäis- tai enimmäisrajoista, joissa ammatinharjoittajan harkinnanvaraisesti määrittämän palkkion on pysyttävä; tai

d) valtion viranomaisen toteuttamassa lainsäädäntötoimessa ei säädetä, että ammatinharjoittajilla on velvollisuus ilmoittaa etukäteen ja/tai julkaista ne palkkiotariffit, joita ne aikovat soveltaa toiminnassaan?

3) Voidaanko perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan mukaisena pitää sellaista kansallista lainsäädäntöä, jossa ei säädetä velvollisuudesta ottaa huomioon yleinen etu ja jonka mukaan ammattiliiton paikallisosaston yhteydessä toimivalla palkkioiden arviointikomitealla, joka koostuu yksinomaan ammattiliiton jäsenistä, on oikeus harkinnanvaraisesti vahvistaa palkkio, jonka sen jäsen on oman harkintansa perusteella määrittänyt, siten, että velkomusasiaa käsittelevällä tuomioistuimella on velvollisuus antaa maksamismääräys, joka sisällöltään vastaa tämän valtuuston vahvistamaa palkkiota?"

Alustava huomautus

19 Aluksi on syytä todeta, että Corte suprema di cassazionen (Italia) vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan toimivaltaisen ammattiliiton antama lausunto sitoo riita-asiaa käsittelevää tuomioistuinta ainoastaan maksamismääräysmenettelyn

ensimmäisessä vaiheessa, joka ei ole kontradiktorinen. Tällainen lausunto menettää sitä vastoin velvoittavuutensa, kun velallinen riitauttaa ammatinharjoittajan vaatiman palkkiosaatavan perusteen ja määrän (ks. mm. asia nro 1276, tuomio 8.4.1975; asia nro 2775, tuomio 12.7.1975; asia nro 7504, 24.8.1994; asia nro 9514, tuomio 30.10.1996 ja asia nro 3972, tuomio 7.5.1997).

Kolmas ennakkoratkaisukysymys

20 Kolmas ennakkoratkaisukysymys, johon on syytä vastata ensiksi, on ymmärrettävä siten, että sillä halutaan selvittää, onko perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastaisena pidettävä sellaista kansallista lainsäädäntöä, jonka mukaan summaarisessa velkomusprosessissa, jossa on kyse ammattiliiton jäsenistöön kuuluvan arkkitehdin palkkioiden maksamisesta, asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on velvollisuus noudattaa tämän ammattiliiton antamaa, kyseisiä palkkioita koskevaa lausuntoa ja jonka mukaan tämä lausunto menettää velvoittavuutensa velallisen pannessa vireille kontradiktorisen menettelyn.

21 Summaarisen velkomusprosessin velallinen voi riitauttaa tämän lausunnon myöhemmässä tuomioistuinmenettelyssä, joka on kontradiktorinen ja jonka vireillepano kuuluu yksinomaan hänelle (ks. SPL:n 645 §:n osalta asia C-474/93, Hengst Import, tuomio 13.7.1995, Kok. 1995, I-2113, 15 kohta; tuo asia koski tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehtyä yleissopimusta). Kyseinen lausunto ei siis voi olla sellainen yritysten yhteenliittymän päätös, jolla sinänsä voitaisiin rajoittaa tai vääristää kilpailua perustamissopimuksen 85 artiklassa tarkoitetuin tavoin.

22 Se, ettei ammattiliiton antama lausunto vaikuta kilpailuun, ilmenee myös siitä, että se koskee sellaisia yksittäisiä palveluja, jotka tietty ammatinharjoittaja on harkintansa mukaan arvioinut.

23 Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen kolmanteen ennakkoratkaisukysymykseen on syytä vastata siten, että sellainen kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan ammattiliiton jäsenistöön kuuluvan arkkitehdin palkkioiden maksamista koskevassa summaarisessa velkomusprosessissa asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on velvollisuus noudattaa tämän ammattiliiton antamaa, kyseisiä palkkioita koskevaa lausuntoa ja jonka mukaan tämä lausunto menettää velvoittavuutensa velallisen pannessa vireille kontradiktorisen menettelyn, ei ole perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastainen.

Ensimmäinen ja toinen ennakkoratkaisukysymys

24 Ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, ovatko arkkitehdit yrityksiä, ja jos vastaus tähän on myöntävä, voidaanko arkkitehtien ammattiliittojen paikallisosastoja eli "kiltoja" (Ordine professionale) pitää perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuina "yritysten yhteenliittyminä".

25 Toisen ennakkoratkaisukysymyksensä a kohdassa kansallinen tuomioistuin kysyy, ovatko Italian viranomaiset menetelleet perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastaisesti delegoidessaan arkkitehtien sitovan palkkiotariffin vahvistamistoimivaltansa toimivaltaiselle ammattiliitolle.

26 Toisen ennakkoratkaisukysymyksen b—d kohdassa kansallinen tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, onko sellainen kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että vapaan ammatin harjoittajat voivat vapaasti määrätä suorittamistaan tietyistä palveluista perittävät palkkiot, perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastainen.

27 Näiltä osin riittää, kun todetaan, että niihin palveluihin, jotka ovat olleet kyseisen summaarisen velkomusprosessin kohteena, ei sovelleta sitovaa palkkiotariffia ja että kun otetaan huomioon ammatinharjoittajalle näin jätetty vapaus määrätä palkkion määrä, pääasiassa kyseessä olevan kaltaisella kansallisella lainsäädännöllä ei edistetä kilpailua rajoittavien sopimusten syntymistä.

28 Nämä seikat huomioon ottaen ei ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä eikä toisen ennakkoratkaisukysymyksen a kohtaa ole syytä käsitellä sen enempää ja toisen ennakkoratkaisukysymyksen b—d kohtaan on vastattava siten, että sellainen kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että vapaan ammatin harjoittajat voivat vapaasti määrätä suorittamistaan tietyistä palveluista perittävät palkkiot, ei ole perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastainen.

Oikeudenkäyntikulut

29 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Italian hallitukselle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut Giudice di pace di Genovan 6.5.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) **Sellainen kansallinen lainsäädäntö, jonka mukaan ammattiliiton jäsenistöön kuuluvan arkkitehdin palkkioiden maksamista koskevassa summaarisessa velkomusprosessissa asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on velvollisuus noudattaa tämän ammattiliiton antamaa, kyseisiä palkkioita koskevaa lausuntoa ja jonka mukaan tämä lausunto menettää velvoittavuutensa velallisen pannessa vireille kontradiktorisen menettelyn, ei ole EY:n perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan (joista on tullut EY ja EY 81 artikla) vastainen.**

2) **Sellainen kansallinen lainsäädäntö, jossa säädetään, että vapaan ammatin harjoittajat voivat vapaasti määrätä suorittamistaan tietyistä palveluista perittävät palkkiot, ei ole perustamissopimuksen 5 ja 85 artiklan vastainen.**

von Bahr Edward La Pergola

Wathelet Timmermans

Julistettiin Luxemburgissa 29 päivänä marraskuuta 2001.

R. Grass P. Jann

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja